

**ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СРБИЈЕ
„ДР МИЛАН ЈОВАНОВИЋ БАТУТ”**

**АНАЛИЗА ПЛАНИРАНОГ И ОСТВАРЕНОГ ОБИМА И САДРЖАЈА ПРАВА
ОСИГУРАНИХ ЛИЦА НА ПРИМАРНУ ЗДРАВСТВЕНУ ЗАШТИТУ У 2013.
ГОДИНИ**

2014.

Аутори извештаја:

Др Данијела Дукић¹

Мр сц. мед. Мирјана Јовановић¹

Др Мирјана Живковић Шуловић¹

Др Наташа Лочкић¹

Др Гордана Драгутиновић¹

Др Драгана Шутић¹

Др сц. мед. Снежана Димитријевић, дипл. ек.¹

Сања Савковић, инжењер статистике¹

¹ Центар за анализу, планирање и организацију здравствене заштите

Садржај

1.	Увод	4
2.	Метод	5
3.	Резултати	6
3.1.	Садржај и обим превентивних мера у здр. заштити деце предшколског узраста	6
3.2.	Садржај и обим превентивних мера у здр. заштити деце школског узраста	12
3.3.	Садржај и обим превентивних мера у здравственој заштити одраслих	14
3.4.	Поливалентна патронажа	16
3.5.	Садржај и обим превентивних мера у здравственој заштити жена	17
3.6.	Садржај и обим превентивних мера у стоматолошкој здравственој заштити	23
3.7.	Обавезна имунизација	24
3.8.	Имунизација по клиничким и епидемиолошким индикацијама	27
3.9.	Превентивне услуге у специјалистичко-консултативним службама	28
3.10.	Здравствена заштита деце предшколског узраста – прегледи и лечења	28
3.11.	Здравствена заштита деце школског узраста – прегледи и лечења	29
3.12.	Здравствена заштита одраслих – прегледи и лечења	29
3.13.	Здравствена заштита жена – прегледи и лечења	29
3.14.	Стоматолошка здравствена заштита	30
3.15.	Кућно лечење, нега и палијативно збрињавање	30
3.16.	Служба хитне помоћи	31
3.17.	Специјалистичко-консултативне службе	32
3.18.	Дијагностичке службе	36
4.	Закључци и предлози мера	36
4.1.	Закључци	36
4.2.	Предлози мера	37

1. УВОД

У склопу Плана послова и задатака у 2014. години за Републички фонд за здравствено осигурање, Центар за анализу, планирање и организацију здравствене заштите учествује у изради Анализе планираног и оствареног обима и садржаја права осигураних лица на здравствену заштиту у 2013. години, према подацима достављеним од подручних института/завода за јавно здравље, за здравствене установе са њиховог подручја.

Правилник о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину је један од прописа који имају улогу у планирању здравствене заштите.

Најважнију законску регулативу која служи као основ у планирању, а самим тим и остваривању права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања у примарној здравственој заштити, чине:

- Закон о здравственој заштити Републике Србије са изменама и допунама;
- Закон о здравственом осигурању Републике Србије са изменама и допунама;
- Уредба о Плану мреже здравствених установа Републике Србије са изменама и допунама;
- Правилник о ближим условима за обављање здравствене делатности у здравственим установама и другим облицима здравствене службе – мере извршења;
- Правилник о условима и начину унутрашње организације здравствених установа;
- Правилник о номенклатури здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите;
- Правилник о утврђивању цена здравствених услуга које се пружају на примарном нивоу здравствене заштите;
- Правилник о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за одређену годину;
- Правилник о нормативима и стандардима рада и ценама здравствених услуга за превенцију и лечење болести уста и зуба које се обезбеђују из средстава обавезног здравственог осигурања;
- Правилник о медицинско-техничким помагалима;
- Правилник о условима, критеријумима и мерилима за закључивање уговора са даваоцима здравствених услуга и за утврђивање накнаде за њихов рад за одређену годину;
- План здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања за одређену годину за Републику Србију;
- Стручно методолошко упутство (СМУ) за спровођење Уредбе о националном програму здравствене заштите жена, деце и омладине;
- Национални програми превенције.

Анализа планираног и оствареног обима и садржаја права осигураних лица на здравствену заштиту у 2013. години на подручју Србије има за циљ да упореди реализоване активности на спречавању појаве болести и лечења болести и повреда са оним превентивним, дијагностичким и терапијским мерама које су дефинисане наведеним Правилником.

2. МЕТОД

Овом анализом је обухваћена здравствена заштита која се остварује на примарном нивоу обављања здравствене делатности и приказана је кроз обим пружања услуга превентивне здравствене заштите и услуга лечења, одговарајућим групама становништва на нивоу Војводине, Београда, централне Србије и Србије укупно. У анализу није укључена покрајина Косово и Метохија.

Извор података коришћених у анализи су планско-извештајне табеле установа примарне здравствене заштите и фактурисана реализација извршења у 2013. години, а за обавезну имунизацију извештај о спроведеној имунизацији на територији Републике Србије у 2013. години, који је детаљно припремио Центар за контролу и превенцију болести Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”. За службу поливалентне патронаже извор података је и извештај о показатељима квалитета рада у примарној здравственој заштити у 2013. години.

У току 2012. године Министарство здравља је радило на изради нове Номенклатуре здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите („Сл. гласник РС”, бр.17/13 од 21.2.2013.) која је ступила на снагу 22.2.2013. године.

Паралелно је и Републички фонд здравственог осигурања (РФЗО) унео новине у Правилник о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о пратицији за 2013. годину („Сл. гласник РС”, бр. 124/12 од 29.12.2012.) у односу на правилнике из претходних година. Акцент тих новина је на услугама превенције.

Систематски прегледи су преиначени у Превентивне прегледе, Циљани преглед на рано откривање карцинома дебелог црева сада се зове Скрининг/рано откривање рака дебелог црева, Циљани преглед ради раног откривања грлића материце сада се зове Скрининг/рано откривање рака грлића материце, а Циљани преглед на рано откривање рака дојке сада се зове Скрининг/рано откривање рака дојке.

Наведене промене у Правилнику нису биле истовремено праћене и променама шифара РФЗО којима су се фактурисале дате услуге, тако да су у фактурисаној реализацији која служи као извор података о извршењу наведених услуга за 2013. годину задржани стари називи ових услуга.

3. РЕЗУЛТАТИ

3.1. Садржај и обим превентивних мера у здравственој заштити деце предшколског узраста

Превентивни преглед новорођенчади и одојчади

Предвиђено је да се спроводи укупно шест пута код све деце овог узраста, а код деце са ризиком по налогу педијатра.

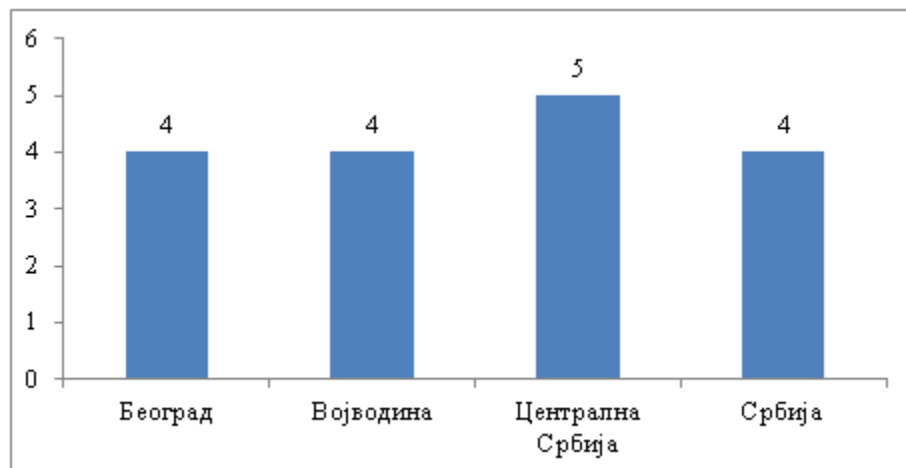
Током 2013. године у Србији је извршено укупно 300.013 превентивних прегледа новорођенчади и одојчади у првој години живота, а то значи да је у просеку обављено 4 превентивних прегледа по детету тог узраста.

Како промене у Правилнику нису биле праћене и променама шифара РФЗО којима се фактуришу дате услуге, у фактурисаној реализацији услуга за 2013. годину постојала је поред превентивног прегледа новорођенчади и одојчади и услуга са називом: систематски преглед новорођенчади и одојчади до прве године живота, која се фактурисала под истом шифром.

То је технички могло утицати на прецизан број извршених услуга које су анализирани, уколико су анализирани услуге само под једним називом, а не укупан број услуга и под називом систематски преглед и под називом превентивни преглед.

Реализација превентивних прегледа новорођенчади и одојчади према географским областима дата је на графикону 1.

Графикон 1. Просечан број превентивних прегледа новорођенчади и одојчади у првој години живота према географским областима у 2013. години

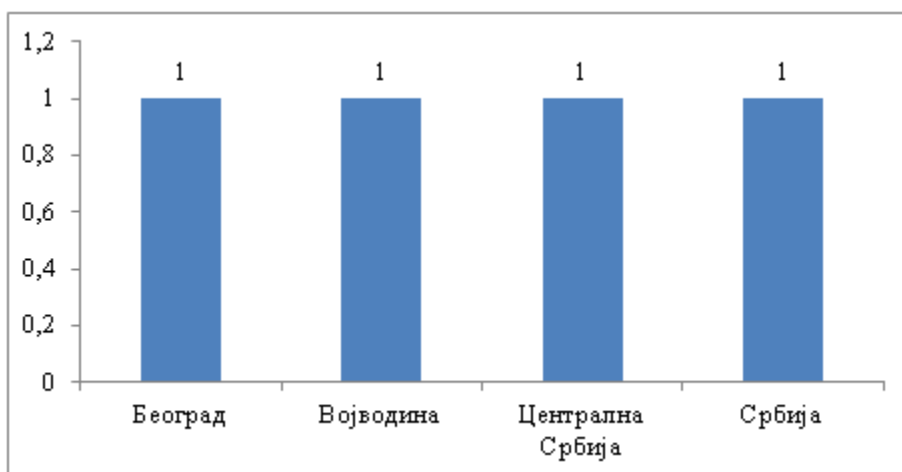
Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Ултразвучни преглед ради раног откривања дисплазије (развијног поремећаја) кукова

Правилником је предвиђено да се спроведе једанпут код одојчета у периоду од краја другог месеца до краја прве године.

Током 2013. године у Србији је извршено укупно 69.097 ултразвучних прегледа одојчади ради раног откривања дисплазије кукова, а то значи да је у просеку обављен 1 преглед по детету, што представља обухват од 100%. Овакав обухват одојчади је остварен у свим географским областима (графикон 2).

Графикон 2. Просечан број ултразвучних прегледа одојчади ради раног откривања дисплазије кукова према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Превентивни прегледи мале деце

Правилником је предвиђено да се спроведе у другој години два пута (и то у узрасту од 13 до 15 месеци и у узрасту од 18 до 24 месеци), једанпут у четвртој и једанпут у шестој/седмој години живота (односно једанпут пред полазак у школу).

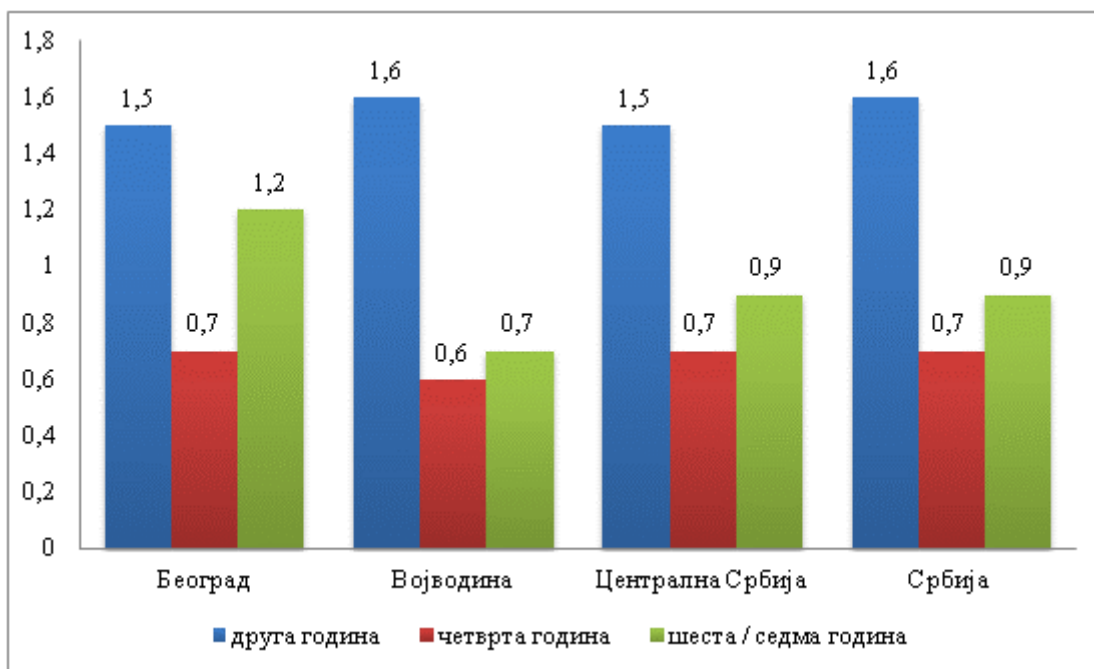
На основу анализираних података, у Србији је у 2013. години превентивним прегледима било обухваћено око 206.556 деце. Обухват деце у другој години живота укупно (мисли се на оба прегледа предвиђена правилником) се кретао од 75 до 80% у свим географским областима, што у просеку износи од 1,5 до 1,6 прегледа по детету.

У четвртој години обухваћено је од 60% деце у Војводини (0,6 прегледа по детету) до 70% у Београду, централној Србији и Србији укупно (0,7 прегледа по детету).

Пред полазак у школу обухват је износио од 70% у Војводини (0,7 прегледа по детету), 90% у Србији (0,9 прегледа по детету) до 120% у Београду односно 1,2 прегледа по детету (графикон 3).

Према Стручно-методолошком упутству за спровођење Уредбе о Националном програму здравствене заштите жена, деце и омладине (СМУ), систематским прегледима треба обухватити најмање 95% деце, а посебно угрожених групација (социјално угрожени, сеоска подручја, сиромашни, Роми) и то у узрасту 13–15 месеци, 18–24 месеци и у 4. години, као и у узрасту 6/7 година, односно пред упис у основну школу.

Графикон 3. Просечан број превентивних прегледа по предшколском детету према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

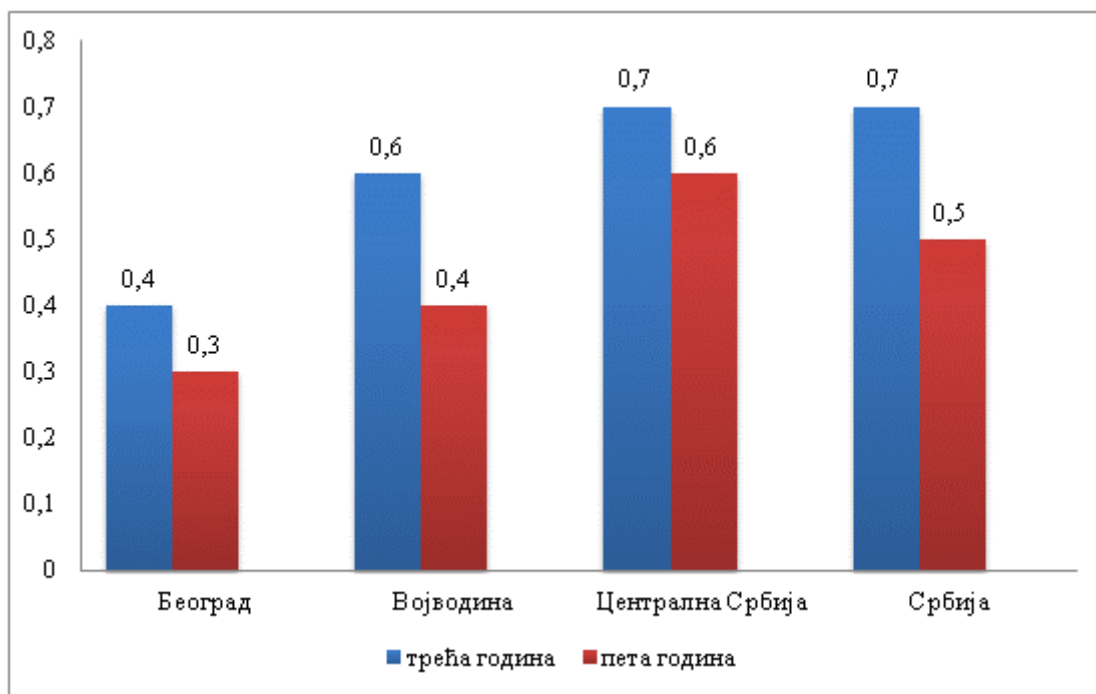
Контролни прегледи мале деце

Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о пратиципацији за 2013. годину је предвиђен један контролни преглед у трећој и петој години живота код деце код које је на превентивном прегледу откривено неко обољење/патолошко стање, које је захтевало упућивање специјалисти или на одговарајућу дијагностичко-терапијску процедуру, уз процену спроведених мера и постигнутог успеха. Дете на преглед би требало да долази по позиву и заказаном термину.

Према правилнику о Номенклатури здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите овај преглед садржи: узимање анамнестичких података, физикални преглед по системима или циљано, упућивање на предвиђени скрининг за одређени узраст, оцену здравственог стања и процену фактора ризика по здравље, оцену вакциналног статуса, уколико се термин давања вакцине поклапа са термином контролног прегледа спроводи се вакцинација, индивидуални здравствено-васпитни рад, унос података у медицинску документацију.

У 2013. години у Србији је контролним прегледом било обухваћено 70% деце у трећој години живота и 50% деце у петој години живота. У Београду је овај обухват износио 40% деце у трећој години и 30% деце у петој години живота, а у Војводини 60% деце у трећој години, и 40% деце у петој години живота (графикон 4).

Графикон 4. Просечан број контролних прегледа по предшколском детету према географским областима у 2013. години

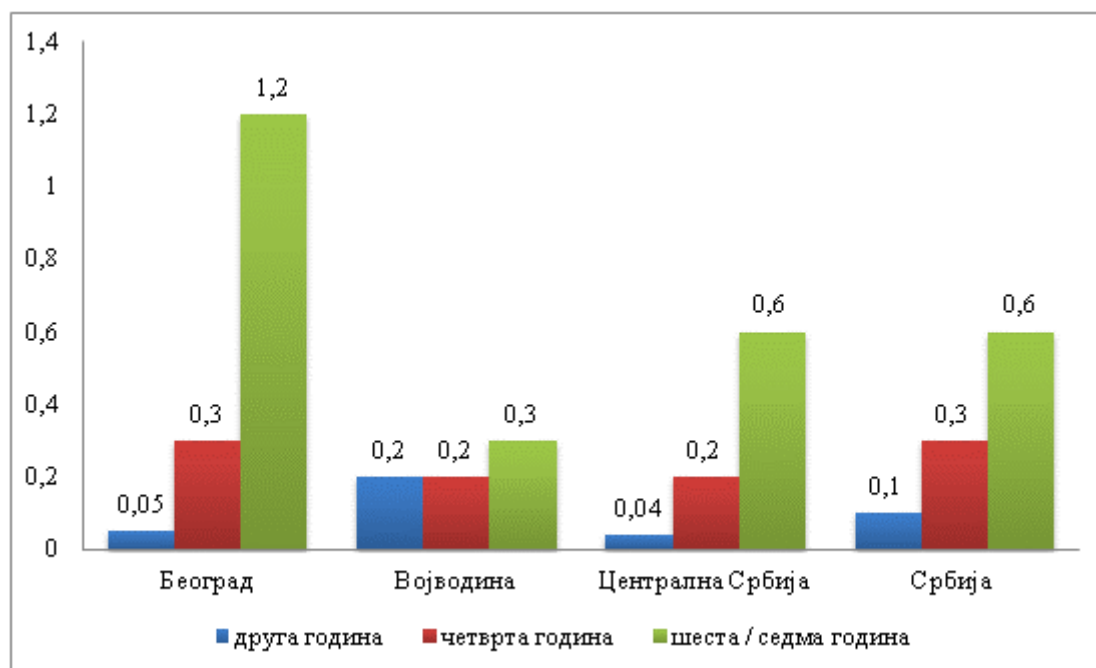
Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Превентивни офталмолошки преглед мале деце

Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину, предвиђен је превентивни офталмолошки преглед у другој години живота уколико постоје индикације према упуту педијатра (у случају било какве сумње на поремећај вида), а у четвртој години и пред полазак у школу у шестој/седмој години живота предвиђен је један преглед, тј. упућивање детета офталмологу ради скрининга на поремећај вида.

Обухват деце овим прегледом је највећи у узрасту од шест/седам година, тј. пред полазак у школу и креће се око 60% на нивоу Србије, док у Београду износи и 120%. У другој години живота овај преглед се ради према налогу педијатра уколико процени да је индиковано, и обухват деце овог узраста офталмолошким прегледом се креће од 4 до 5% у централној Србији и Београду до 20% у Војводини. У четвртој години живота обухваћено је око 20% деце у Војводини и централној Србији до 30% деце у Београду (графикон 5). Детаљан садржај овог прегледа је описан у Правилнику о Номенклатури здравствених услуга на примарном нивоу здравствене заштите.

Графикон 5. Превентивни офталмолошки прегледи по предшколском детету према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Превентивни преглед физијатра и ОРЛ преглед деце у четвртој и шестој/седмој години живота

Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину предвиђен је превентивни преглед физијатра и превентивни ОРЛ преглед мале деце у четвртој години живота уколико постоје индикације, тј. уколико педијатар приликом систематског прегледа посумња на деформитет коштано-мишићног система и на поремећај развоја слуха, гласа и говора.

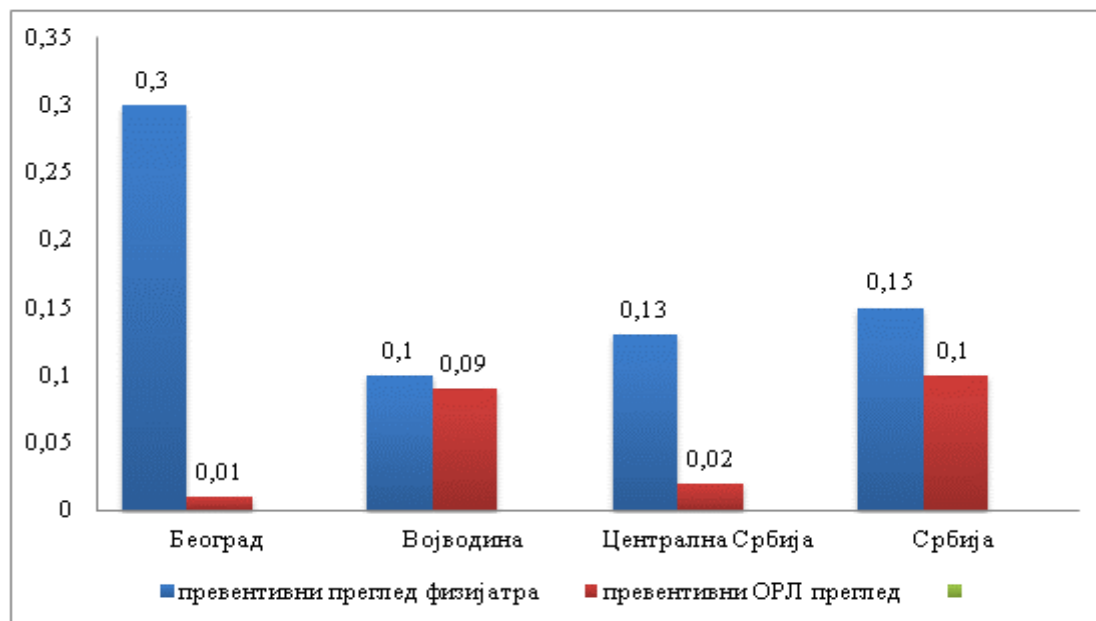
У четвртој години живота превентивним прегледом физијатра било је обухваћено 30% деце у Београду, 10% деце у Војводини, 13% у централној Србији и 15% у Србији укупно.

Обухват деце у четвртој години живота превентивним ОРЛ прегледом се кретао око 10% у Србији укупно (графикон 6).

Пред полазак у школу односно у 6/7 години, овим прегледима би требало обухватити сву децу, тј. обхват би требало да износи 95–100%.

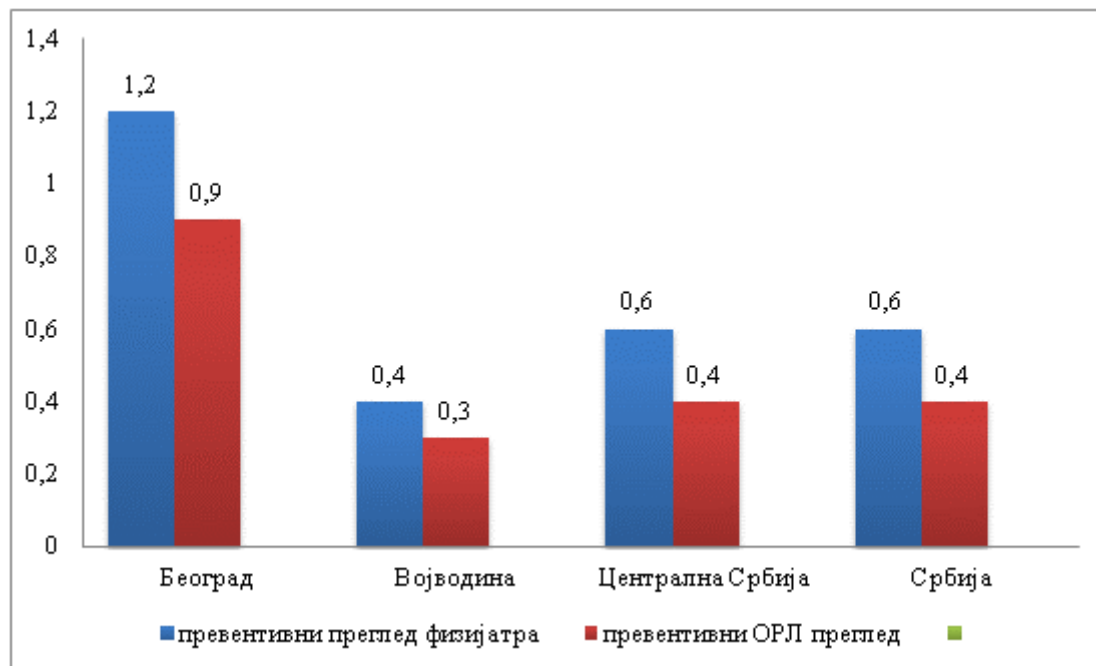
Резултати показују да је овај обухват деце у 6/7 години највећи у Београду, и износи 120% када је у питању превентивни преглед физијатра, и 90% када је у питању превентивни ОРЛ преглед (графикон 7).

Графикон 6. Превентивни прегледи физијатра и ОРЛ по детету у четвртој години живота, према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Графикон 7. Превентивни прегледи физијатра и ОРЛ по детету у шестој/седмој години живота, према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

3.2. Садржај и обим превентивних мера у здравственој заштити деце школског узраста

Превентивни преглед школске деце

Раније се називао систематски преглед школске деце и омладине. Према Стручно- методолошком упутству за спровођење Уредбе о Националном програму здравствене заштите жена, деце и омладине (СМУ), систематски и контролни прегледи се спроводе ради праћења раста, развоја, здравственог стања, понашања адолесцената, раног откривања поремећаја здравља и ризичних понашања, знакова занемаривања и злостављања. Препорука СМУ је да се систематским прегледима обухвати најмање 95% адолесцената одговарајућег годишта.

Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину предвиђено је да се обавља једанпут у 8, 10, 12, 14, 16, 18. години живота, односно у непарним разредима основне и средње школе. Обухват овим прегледима у Србији у 2013. години је износио 80%, за децу у 8,10,12. и 14. години живота и 60% за децу у 16. и 18. години живота.

Контролни прегледи деце школског узраста обављају се у парним разредима основних и средњих школа, и то у 9, 11, 13, 15, 17, 19. години живота, код деце са откривеним поремећајем при превентивним прегледима (табела 1). Обухват овим прегледима у Србији у 2013. години је износио 40% за децу у основној школи и 30% за децу у средњој школи.

Табела 1. Обухват деце школског узраста превентивним и контролним прегледима у 2013. години

Популациона група	I, III, V и VII разред основне школе односно 8, 10, 12, 14. година живота	I и III разред средње школе односно 16. и 18. година живота	II, IV, VI, VIII разред основне школе односно 9, 11, 13, 15. година живота	II и IV разред средње школе односно 17. и 19. година живота	VII разред основне школе односно 14. година живота
Услуге	Превентивни преглед	Превентивни преглед	Контролни преглед	Контролни преглед	Офталмолошки преглед
Препоручен обухват	100%	100%	где треба	где треба	100%
Војводина	80%	60%	50%	20%	30%
Београд	70%	60%	30%	40%	/
Централна Србија	80%	60%	30%	30%	20%
Србија укупно	80%	60%	40%	30%	20%

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Превентивни офталмолошки преглед у четрнаестој години живота

Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину предвиђен је један офталмолошки преглед код деце у четрнаестој години живота (VII разред основне школе).

Обухват деце овим прегледом би требало да је 100%, међутим резултати анализе показују да се овај обухват кретао од 20% у централној Србији до 30% у Војводини (табела 1). Наведене резултате треба сагледати у контексту извештавања, путем фактурисане реализације различитих услуга које се достављају збирно за популационе групе од 7 до 14 година. Због тога није могуће издвојити колико је услуга било за узраст само од 14 година.

Ово питање би требало да се у будућности прецизира са РФЗО, како би доставили извештаје појединачно за одређена годишта или одређену старост, која је од значаја за анализу према Правилнику о обиму и садржају права.

3.3. Садржај и обим превентивних мера у здравственој заштити одраслих

Превентивним прегледима је у Србији у 2013. години од око 1.372.357 становника старости од 19 до 34 година било обухваћено 75.946 или 6%, а у популационој групи одраслих становника са 35 и више година (око 3.951.233) било је обухваћено 379.751 или 10% (табела 2).

Табела 2. Превентивни прегледи одраслог становништва Србије у 2013. години

Популациона група	Одрасло становништво (од 19 до 34 године)	Одрасло становништво (од 35 и више година)
Услуга	Превентивни преглед	Превентивни преглед
Обим услуга по осигураном лицу (% обухват одраслих)	Једанпут у пет година (20%)	Једанпут у две године (50%)
Војводина	4%	8%
Београд	4%	10%
Централна Србија	6%	10%
Србија укупно	6%	10%

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину уведена је новина када су превентивни прегледи (раније систематски прегледи) одраслих у питању.

Та новина предвиђа да се превентивни преглед обави једанпут у 20. години, једанпут у 22. години, а од навршених 23 до навршених 34 година, једанпут у пет година.

Од навршених 35 година и више предвиђено је да се превентивни преглед обави једанпут у две године, што није мењано у односу на раније правилнике.

Како је извештај о фактурисаној реализацији за услуге које се пружају одраслом становништву дат збирно за популационе гупе од 20 до 34 године; од 35 до 49 година; од 65 до 74 године и за старије од 75 година, то није могуће посебно издвојити превентивне прегледе обављене код одраслих у њиховој 20. и 22. години.

Скрининг/рано откривање: депресије; дијабетеса типа 2; кардиоваскуларног ризика; рака дебелог црева

Правилником у 2013. години су превиђене нове превентивне услуге, а некадашњи циљани преглед на рак дебелог црева је преиначен у скрининг/рано откривање рака дебелог црева (табела 3).

Табела 3. Скрининг/рано откривање одређених поремећаја здравља одраслог становништва Србије у 2013. години

Популациона група	Одрасло становништво (од 18+)	Одрасло становништво (од 35 +)	Одрасло становништво (мушкарци 36–69 и жене 45–69 година)	Одрасло становништво (50–69 година)
Услуга	Скрининг/рано откривање депресије	Скрининг/рано откривање дијабетеса типа 2	Скрининг/рано откривање кардиоваскуларног ризика	Скрининг/рано откривање рака дебелог црева
Обим услуга по осигуранику (% обухват одраслих)	Једанпут у три године (33%)	Једанпут у три године (33%)	Једанпут у пет година (20%)	Једанпут у две година (50%)
Војводина	1%	2%	3%	8%
Београд	0,2%	1%	1%	5%
Централна Србија	1%	1%	1%	4%
Србија укупно	1%	1%	2%	7%

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

3.4. Поливалентна патронажа

У службама поливалентне патронаже је просечно остварено 4,6 кућних посета новорођенчету и породиљи¹ (укупно је обављено 311.004 посета новорођенчету и породиљи). Према правилнику о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину, предвиђен обим је: пет посета – почев од првог дана по изласку са неонатолошког и акушерског одељења, као и после порођаја у ванболничким условима.

У популацији одојчади је остварено 119.374 посета патронажних сестара, при чему је просечан број посета одојчету 1,6. Према правилнику предвиђен обим је: две посете, односно четири посете код деце са сметњама у развоју.

Просечан број кућних посета малој деци износи 0,9 посета детету у 2. години живота, односно 0,8 посета детету у 4. години живота. Правилником је предвиђен обим: једна посета у другој години и једна посета у четвртој години живота.

Обухваћено је 66% трудница посетама патронажне службе, што је у просеку 0,7 посета по трудници. Труднице са високо ризичном трудноћом су просечно имале 1,1 посету по трудници. Када су патронажне посете одраслом оболелом лицу у питању, обухваћено је било свега 8% ових лица, а од планираних патронажних посета инвалидним лицима, обухваћено је 67% ових лица.

Укупно је реализовано 339.366 посета старим лицима, са просечно 0,3 посета по становнику старости 65 и више година. Према правилнику предвиђен обим је: посета патронажне сестре код особа од 65 година и старијих се обавља према индикацијама једнапут годишње.

Здравственоваспитни рад поливалентне патронажне службе у Републици Србији у 2013. години реализован је у обиму од 96% у односу на план. У већини округа, успешно су реализоване планиране здравственоваспитне активности, изузев Пчињског (индекс извршења плана – 70%) и Јужнобачког (индекс извршења плана – 79%) округа. Нереално висок индекс извршења плана је остварен у Севернобанатском округу.

У оквиру укупних услуга здравственоваспитног рада, групни облици и методи рада заступљени су са око 38% за ниво Републике (од тога 40% се реализовало у форми радионица, а 34% у форми предавања).

¹ Услуга би требало да се зове посета патронажне сестре новорођенчету и бабињари. Ове две услуге би требало да се раздвоје јер је другачији стандард услуге и време извршења. Патронажна сестра нема у својим компетенцијама здравствену негу породиље, већ је то искључиво компетенција бабице. Породиља је жена у периоду I, II, III порођајног доба. Бабињара је жена од почетка IV порођајног доба до 40. дана после порођаја.

3.5. Садржај и обим превентивних мера у здравственој заштити жена

Реализација права у области превентивне здравствене заштите жена праћена је у оквиру: мера превенције и раног откривања рака грлића материце и дојке, прегледа и лечења у вези са трудноћом, порођајем и постнаталним периодом и у вези са планирањем породице код жена старости од 15 до 49 година.

Превентивним гинеколошким прегледима (табела 4) је у Србији у 2013. години било обухваћено око 10,2% жена старијих од 15 година (314.056 жена), или просечно око 10 од 100 жена ове добне групе. Право на превентивне гинеколошке прегледе имају све жене старије од 15 година са предвиђеном реализацијом једанпут годишње, док је у нашим планским документима планиран обухват превентивним гинеколошким прегледом најмање 20% жена ове старости.

У оквиру раног откривања рака грлића материца кроз скрининг дијагностику и циљане прегледе (табела 4) обухваћено је око 8,8% жена старости од 25 до 69 година (190.339 жена). Право на циљане прегледе ради раног откривања рака грлића материца имају све жене у добу од 25 до 69 година са реализацијом једанпут у три године, а планирано је исто код 20% жена из ове старосне групе.

У већини округа (14 округа) реализација ових прегледа/скрининг дијагностике је око и изнад просека Србије (у 11 округа је већа од просека Србије). Обухват жена ове категорије се креће од најмање око 2,2% у Зајечарском округу и 3,0% у Севернобачком округу, до највећег обухвата жена око 16,7% у Расинском и око 13,5% жена у Пиротском и 12,9% у Подунавском округу.

Раним откривањем рака дојке кроз скрининг дијагностику/мамографију на нивоу примарне здравствене заштите (табела 4) обухваћено је око 3,3% жена старости 45–69 година (40.570 лица), или просечно око 3 од 100 жена ове старости.

У већини округа (17 округа) скрининг дијагностика/мамографија је организована код малог броја жена у овој циљној групи (обухват од 1% до 3% жена), док у 5 округа није и организована.

Највећи обухват жена мамографијом реализован је у Јужнобачком (26,1%) и у Западнобачком округу (6,6% жена). Планом здравствене заштите за 2013. годину предвиђен је обухват од 20% жена годишње ове старости, уз коришћење права скрининг мамографије једанпут у две године.

Табела 4. Превентивни и скрининг прегледи/дијагностика у оквиру раног откривања малигнух и других обољења код жена у Србији у 2013. години

Популациона група	Жене са 15 и више година	Жене од 25 до 69 година	Жене старије од 45 до 69 година
Услуга	Превентивни гинеколошки преглед	Скрининг дијагностика ради раног откривања рака грлића материце	Скрининг мамографија ради раног откривања рака дојке
Обим услуга по осигурању (% обухват одраслих)	Једанпут годишње планиран обухват у 2013. год. (20%)	Једанпут у три године (33%)	Једанпут у две године (50%)
Војводина	10%	9%	10%
Београд	14%	7%	5%
Централна Србија	10%	9%	1%
Србија укупно	10%	9%	3%

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Обухват жена овом дијагностиком је знатно мањи него у претходној години, јер су у извештају приказани урађени мамографски прегледи, а не и само упућивање на мамографски преглед и због веће прецизности извештавања на основу фактурисане реализације. Делимично објашњење наведеног стања је и што у извештајима здравствених установа нису обухваћене мамографије организоване у рендген службама болница (које су након издвајања из здравствених центара припале болници), или мамографије организоване у оквиру покретних мамографа.

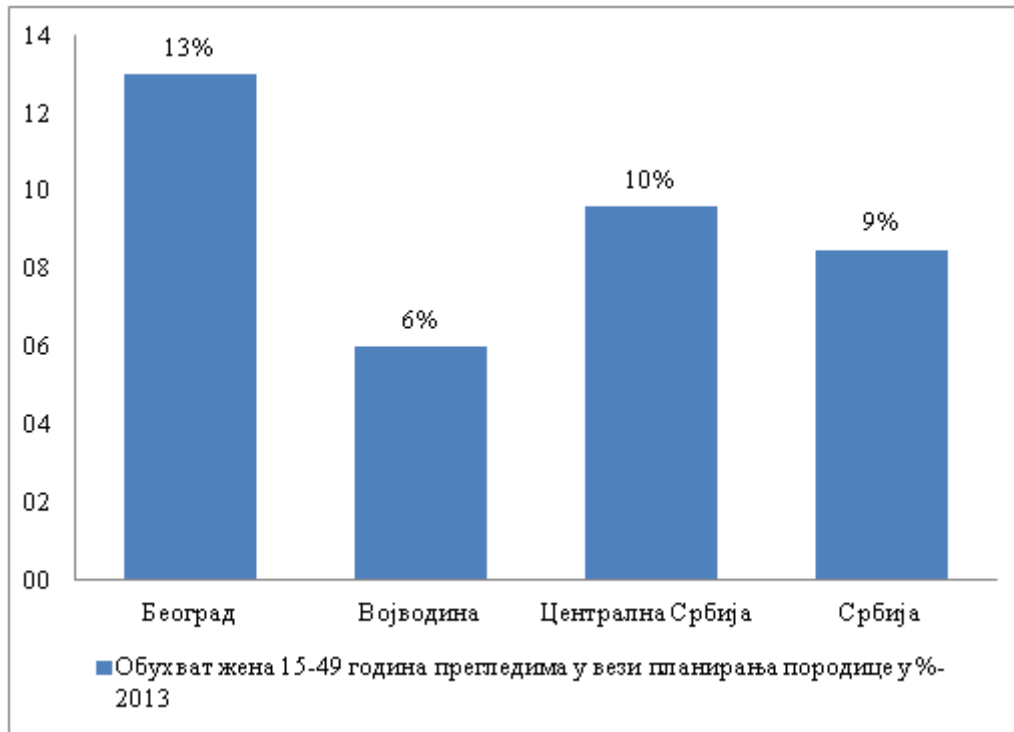
Напомена: старосне границе циљних група жена код којих је планирано рано откривање малигнух болести (рака грлића и рака дојке), утврђене Правилником о садржају и обиму права на здравствену заштиту из обавезног здравственог осигурања и о партиципацији за 2013. годину не поклапају се са циљним групама за организовани скрининг према Програму за скрининг рака усвојеном 2013. године (Уредба Владе Републике Србије, „Сл. гласник РС”, бр. 73/2013.)

Превентивним прегледом у вези са планирањем породице (графикон 8) у Србији је обухваћено око 134.612 или 9% жена генеративног доба старости од 15 до 49 година од укупно 1.583.883 жена из ове категорије.

Обухват жена овим прегледом у Србији (просечно око 9 прегледаних од 100 жена из ове категорије) је мали и незадовољавајући у односу на потребе жена ове категорије и утврђена права Правилником о

садржају и обиму права из обавезног здравственог осигурања (подразумева превентивни преглед најмање једанпут годишње).

Графикон 8. Обухват у % жена генеративног доба (15–49 година) превентивним прегледом у вези са планирањем породице, према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

У већини округа (15 округа) обухват је испод просека у Србији и није достигао ни у једном округу ниво предвиђен годишњим планом (План за 2013. годину обухват на нивоу Србије око 20% жена).

У већини округа обухват жена је такође мали и око просека Србије, док је у девет округа и испод просека Србије. У односу на 2012. годину нема значајних промена и побољшања.

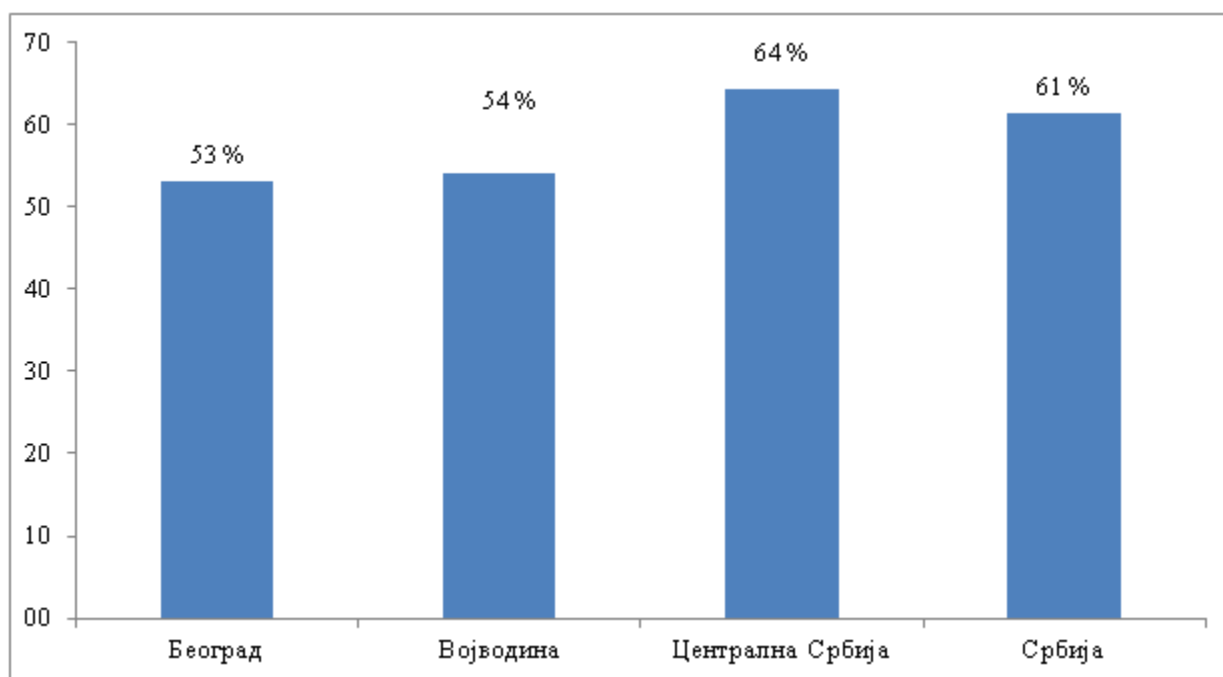
Најмањи обухват је реализован у Средњебанатском округу (1,9%) и Мачванском (3,4%), а највећи обухват у Подунавском (17,2%) и Топличком округу (17,0%), где се приближава планираном обухвату од 20% жена. Ово право се планира и реализује зависно од потребе.

Последице су манифестне у нерационалном и по здравље најчешће неадекватном „планирању породице”, односно у појави великог броја „непланираних” трудноћа које се најчешће завршавају побачајима, а о којима не постоји ни задовољавајућа евиденција.

У области превентивне здравствене заштите трудница је остварено укупно око 528.000 прегледа лекара (око 69.000 првих и 459.000 контролних прегледа лекара) и око 223.400 ултразвучних прегледа у току трудноће.

У Србији је у првом триместру трудноће обухваћено првим прегледом око 61,4% трудница (графикон 9), што је незадовољавајући обухват у односу на циљеве у области превентивне здравствене заштите труднице и у односу на квалитет здравствене заштите. Обухват је нешто већи него у претходној, 2012. години.

Графикон 9. Обухват трудница првим превентивним прегледом у I триместру према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Незадовољавајуће стање је и у већини округа у Србији: у 9 округа обухват је испод просека Србије, а само у седам округа је обухват изнад 80% трудница (Јужнобанатски, Сремски, Подунавски, Шумадијски, Златиборски, Топлички и Јабланички округ).

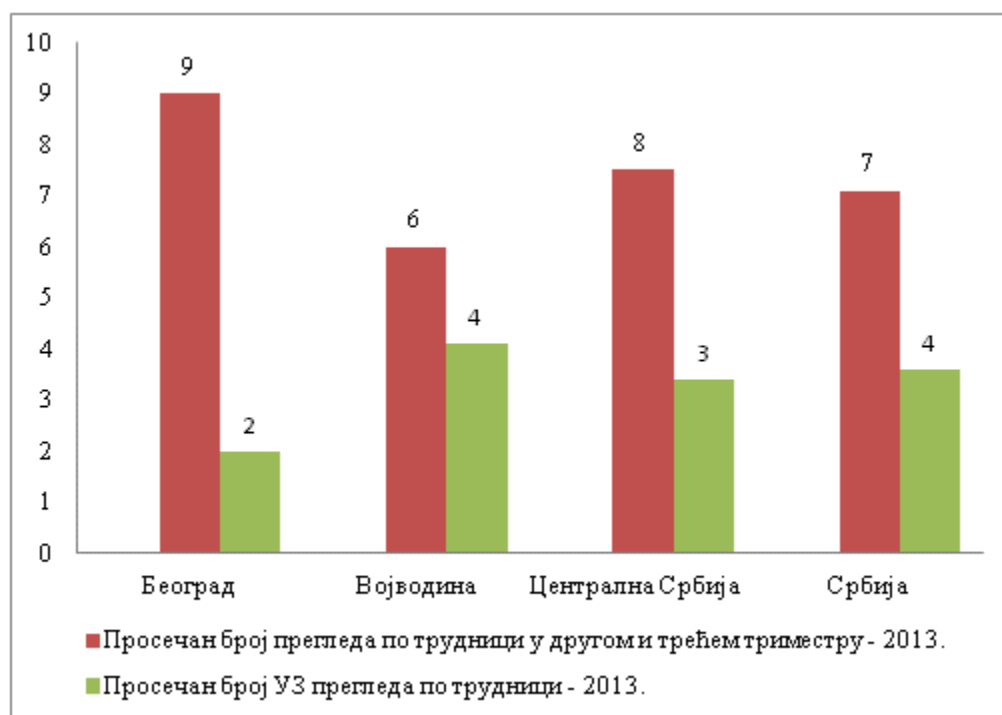
Најмањи обухват је реализован у Средњебанатском (око 29,8%), Јужнобачком (24,6%) и Мачванском округу (око 39,9%).

У првом триместру трудноће остварено 39.865 првих прегледа, односно првих контаката труднице са здравственом службом у дому здравља и заводима од укупно остварених око 69.254 свих првих прегледа.

Према извештајима здравствених служби (државно власништво) о првим прегледима трудница, скоро све труднице су прошле кроз примарни ниво здравствене заштите, с тим што је тај први контакт у примарној здравственој заштити одложен у око 39% случајева код трудница у другом и трећем триместру своје трудноће.

Просечан број остварених контролних прегледа (графикон 10) у другом и трећем триместру трудноће (7,1 контролна прегледа лекара) у Србији је већи од обима утврђених права (најмање четири прегледа) у овој области, а задовољавајући је и у већини округа.

Графикон 10. Просечан број контролних прегледа и ултразвучних прегледа у II и III триместру по трудници и према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

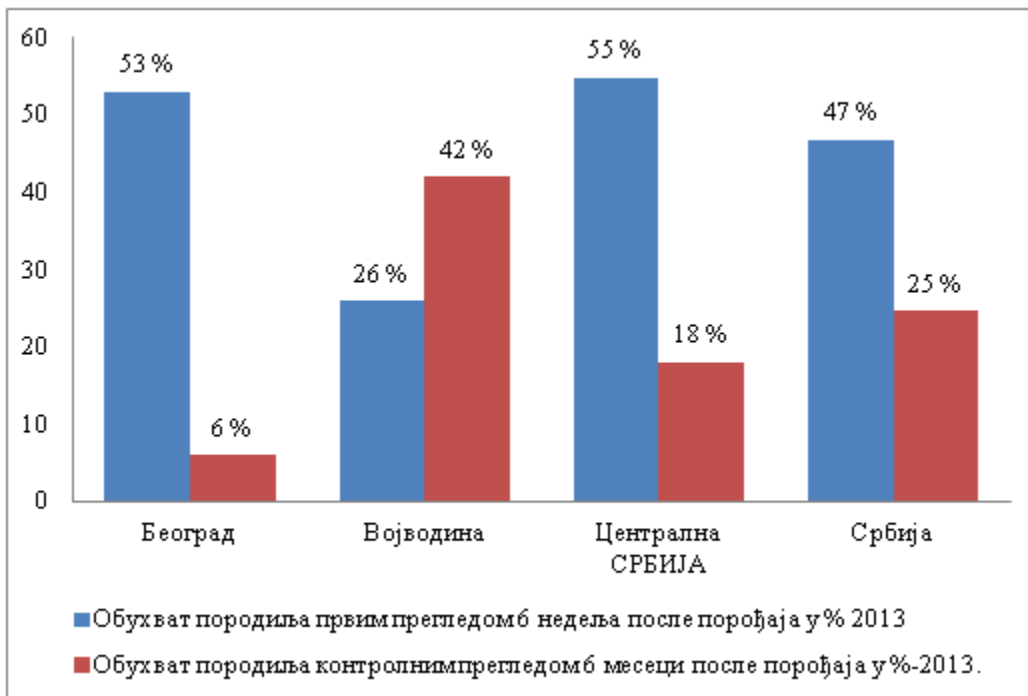
У области ултразвучне дијагностике (графикон 10) у току трудноће у Србији је остварено просечно 3,4 ултразвучна прегледа, од којих је највећи обим прегледа (до 90%) реализован у другом и трећем триместру трудноће, што је у складу са обимом предвиђеним Правилником и Планом здравствене заштите за 2013. годину.

У већем броју округа реализација је око просека Србије, док је девет округа испод просека Србије (у Севернобачком, Средњобанатском, Западнобачком, Град Београд, Мачвански, Борски, Зајечарски, Моравички, Рашки и Нишавски округ).

У области контроле здравља породиље (графикон 11) остварено је укупно око 44.403 прегледа, при чему је обухваћено око 46,9 % породиља првим прегледом у периоду до 6 недеља и око 24,7% породиља контролним прегледом 6 месеци после порођаја.

Обухват породиља у Србији и првим и контролним прегледима после порођаја је и даље незадовољавајући и далеко од достизања планираног циља према Плану здравствене заштите за 2013. годину. У девет округа је обухват породиља првих 6 недеља након порођаја је испод просека Србије, а само у Топличком округу је на нивоу плана за 2013. годину (око 79,7%).

Графикон 11. Обухват породиља у % контролним прегледима након 6 недеља и 6 месеци после порођаја према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Контролним прегледима 6 месеци након порођаја обухваћено је у већини округа просечно до 20% породиља. Најнижи обухват се креће од 5% до 9% породиља. Највећи обухват је реализован у Јабланичком округу (56,4%).

Здравственоваспитним радом у примарној здравственој заштити обухваћено је око 10% жена старијих од 15 година различитим садржајима у вези са планирањем трудноће и породице, методама контрацепције, као и превенције од одређених обољења, полнопреносивих и заразних, и посебно у вези са превенцијом малигних болести, рака дојке и грлића материце.

Највећи обухват жена здравственоваспитним радом реализован је у Сремском (34%), Зајечарском (27%), Топличком и Нишавском округу, са око 23% обухваћених жена старијих од 15 година. У оквиру укупних услуга здравственоваспитног рада, групни облици и методи рада заступљени су са око 8% за ниво Републике (од тога 46% се реализовало у форми радионица, а 37% у форми предавања). Посматрано по окрузима, групни здравственоваспитни рад је био у највећем проценту заступљен у Пиротском (45%), Јабланичком (42%) и Рашком (41%) округу, а најмање у Јужнобачком округу (0,4%) у служби за здравствену заштиту жена.

У већини округа у здравственим установама је организована и психофизичка припрема трудница за порођај коју је похађала свака трећа трудница (38%) у Србији. Психифизичке припреме трудница за порођај су реализоване у обиму од 82% у односу на план за ниво Републике Србије у 2013. години.

3.6. Садржај и обим превентивних мера у стоматолошкој здравственој заштити

Превентивне мере у стоматолошкој здравственој заштити у 2013. години у оквиру обавезног здравственог осигурања чинили су: стоматолошки прегледи (трудница, одојчади, породиља и студената на редовном школовању до навршене 26. године живота), систематски стоматолошки прегледи (узраст основне школе), уклањање наслага, заливање фисура код сталних молара и локална апликација флуорида средње концентрације.

Обим превентивних мера изражен у процентима, у односу на обим свих осталих услуга које чине садржај обавезне стоматолошке здравствене заштите, у 2013. години износи свега 6%.

Анализом реализованог обима превентивних мера утврђено је да већина стоматолошких служби завода и домова здравља у 2013. години није остварила реалан и очекиван обим превентивних мера/услуга по осигуранику.

Анализом реализованог броја превентивних стоматолошких услуга у односу на број планираних, уочена је узрочно-последична веза између остварених права на здравствену заштиту по осигуранику и индекса извршења исте врсте превентивних мера/услуга на годишњем нивоу.

Неадекватан, неметодолошки приступ планирању обима услуга има за резултат низак или нереално висок индекс извршења. Низак индекс извршења превентивне услуге увек за последицу има висок проценат неоствареног права осигураника на стоматолошку здравствену заштиту и обратно.

3.7. Обавезна имунизација

Детаљни извештај о имунизацији на територији Србије у 2013. години постоји у Центру за превенцију и контролу болести Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. Овде наводимо само најважније податке.

- Вакцинација против туберкулозе

Од 65.021 новорођенчади у 2013. години, BCG вакцином је било обухваћено 63.372 или 97,4% и сви окрузи бележе обухват изнад 95%, изузев Нишавског, Топличког, Пчињског, Поморавског и Јабланичког, на којем се бележи најнижа вредност од 83,9%. Иако је постојао прекид у централизованог дистрибуцији због недовољних количина расписаних по тендеру за 2012. годину и накнадно спроведеног тендера за први квартал 2013. године, постигнут је задовољавајући обухват. Вредност обухвата у централној Србији је 96,7%, а у Војводини 98,9%.

- Прва доза вакцине против хепатитиса Б и имуноглобулин (НВІg) код новорођенчади НbsAg⁺ мајки

На носилаштво НВsAg тестирано је 27.667 трудница (25.966 у 2011. години). Ако се има у виду да је регистровано 57.829 порођаја, тестирањем на носилаштво НВsAg било је обухваћено 47,84% трудница, а позитиван налаз је откривен у 84 случајева (0,30% тестираних). На основу достављених података вакцинисано је 102 новорођенчади чије су мајке НВsAg антиген позитивне (у 2011. години вакцинисано је 125 новорођенчади). Иако Правилник о имунизацији и начину заштите лековима („Сл. гласник РС”, бр. 11/06) предвиђа апликовање код новорођенчади НВІg-а, као и претходних година изостала је дистрибуција овог препарата па стога није спроведена потпуна постекспозициона заштита ове категорије у ризику.

- Вакцинација против дифтерије, тетануса и великог кашља (ДТП)

Имунизација против дифтерије, тетануса и великог кашља ДТП вакцином спроведена је у Републици Србији у 2013. години са обухватом од 96,9% и са процењеним од 95%.

У централном делу Србије постигнут је обухват вакцинацијом ДТП вакцином од 95,9% тј. од 47.086 планираних обвезника вакцинисано је њих 45.632, што је према процени, базираној на 49.325 живорођене деце у 2012. години износило 94,7%, односно остало је невакцинисано 3693 деце.

У Војводини је ДТП вакцинација планиране популације спроведена 2013. године са обухватом од 96,9%. Од 17.221 планирана обвезника, вакцинисано је њих 16.693, а према броју живорођене деце 2012. године (17.932), процењени обухват је 93,1%, односно остало је невакцинисано 1239 деце.

На основу процене укупно живорођене деце у Републици Србији у 2012. години, 4932 деце није вакцинисано током 2013. године.

Прва ревакцинација против дифтерије, тетануса и пертусиса, односно друга против дифтерије и тетануса у Републици Србији спроведене су са резултатима скоро истим као оних постигнутих у 2012. години, а код треће у 14. години се региструје повећање у обухвату циљне популације од скоро 10% у односу на претходну годину. Пет округа региструје обухват испод 95% у седмој, а шест у 14. години живота.

- Вакцинација против дечије парализе (ОПВ)

Имунизација планиране популације против дечије парализе оралном полио вакцином (ОПВ) спроведена је у Републици Србији у 2013. години са обухватом од 94,4% (процењени 93,6%).

У централном делу Србије обухват ОПВ је био 97,5% планиране деце, тј. од 47.181 планираних, вакцинисано је 45.995 обвезника. Према процени, базираној на броју живорођене деце 2012. године (49.325) остало је невакцинисано 3.330 деце (у скоро истом броју у односу на прошлу, а за око 1700 мање у односу на претпрошлу годину), што говори и даље о неопходности допунских активности на проналажењу деце у првим годинама живота која нису укључена у здравствени систем. На основу процене вакцинисаног броја обвезника, обухват ОПВ3 у централном делу Србије је износио 93,2%.

Вакцинација планиране популације против дечије парализе у Војводини спроведена је у 2013. години са обухватом од 97% планиране деце. Од 17.481 планираних, вакцинисано је 16.964 обвезника, а према броју живорођене деце у Војводини 2012. године (17.932), процењени обухват је 94,6%, што значи да је остало невакцинисано 970 деце.

На основу процене укупно живорођене деце у Републици Србији у 2012. години, ОПВ није вакцинисано 4300 деце у 2013. години.

Ревакцинација против дечије парализе је у 2. години живота спроведена у Републици Србији са обухватом 92,9%, док у 7. и 14. години живота бележи вредности које су преко 95%.

Правовременост имунизацијом са три дозе ОПВ (унутар шест месеци живота) као и 2012. године утврђивана је у по две општине (градска и рурална) на нивоу сваког округа. Правовременост имунизацијом ОПВ на нивоу Републике у односу на циљну од 95% износи 81,5% (у централној Србији 77,6% а у Војводини 88,1%), што је за око 1% већа вредност од оне забележене у 2012. години. Региструје се циљна правовременост од 95% у само четири општине централне Србије и три општине у Војводини

- Вакцинација против хепатитиса Б (ХБ)

У 1. години живота у Србији обухват вакцином против хепатитиса Б износи 93,4%, односно процењени 90,9%. У централној Србији обухват износи 92,9%, а у Војводини 94,9%. Анализа успеха вакцинације против хепатитиса Б по окрузима показује да је обухват испод 95% имало дванаест округа, од укупно 25. Најнижи обухват од 80,8% регистрован је на територији Пчињског округа.

Обухват у 12. години живота (према Правилнику о имунизацијама и начину заштите лековима, „Сл. гласник РС, бр. 11/06), уведена је вакцинација све невакцинисане деце у 12. години живота (шести разред).

У Србији обухват вакцином против хепатитиса Б у 12. години живота износи само 74,3%. У централној Србији он износи 72,6%, а у Војводини 78,7%. Анализа успеха вакцинације против хепатитиса Б по окрузима показује да су обухват од 95% и више имала четири округа (Рашки, Топлички, Севернобачки и Јужнобанатски) од укупно 25 округа. Најнижи обухват од 44,4% регистрован је на територији Мачванског округа.

- Вакцинација против обољења која изазива хемофилус инфлуенце тип б

Обухват деце која су примила три дозе ове вакцине (потпуно вакцинисани) у Србији је 94,7%. На подручју централног дела Србије обухват је 94,9%, а на територији Војводине 94,2%.

- Вакцинација против малих богиња, заушака и црвенке (ММР)

Имунизација против малих богиња, заушака и рубеле (ММР) на територији Републике Србије у 2013. години спроведена је са обухватом од 92,6% (у 2012. години 90,3%), односно процењеним 91,7%. У централном делу Србије вакцинисано је 91,1%, а у Војводини 96,6% планираних обвезника.

Ревакцинација против морбила, рубеле и заушака пре поласка у први разред основне школе, током 2013. године спроведена је са обухватом од 84,1% на нивоу Републике, што је за око 10% мање у односу на прошлу годину, односно 83,8% у централној Србији и 84,1% у Војводини. Резултати обухвата до нивоа округа показују да је он испод 95% у тринаест округа, а најнижи је у Јабланичком од 45,7%.

Анализом правовремености обухвата 2011. годишта ММР вакцином (12–15 месеци), у по једној руралној и градској општини на територији сваког округа у Србији региструје се вредност од 79,3%, односно у централној Србији од 76,2% и Војводини 84,5%. Правременост преко 95% регистрована је у 8 општина од 46 анализираних у Републици Србији.

Имајући у виду да је једна од стратегија у плану активности за елиминацију морбила правовременост вакцинацијом ММР вакцином од 95% уз обухват са две дозе од најмање 95%, наведени резултати указују на препреке у достизању индикатора квалитета за успостављање и одржавање статуса елиминације морбила.

3.8. Имунизација по клиничким и епидемиолошким индикацијама

- Имунизација по експозицији против тетануса (ТТ вакцина)

У току 2013. године на територији Републике Србије (без података за Косово и Метохију) регистровано је 222.007 повређених лица, што је за око 2,6% више од броја регистрованих у 2011. години (227.982). Одговарајућа заштита је спроведена код свих повређених. Према Правилнику о имунизацији и начину заштите лековима учешће особа које су биле потпуно заштићене у моменту повређивања износило је 23,9%, оних којима је била потребна једна доза вакцине и НТIg 30,5% и учешће од 45,6% односи се на особе које нису вакцинисане, непотпуно вакцинисане или немају доказе о вакцинацији. Из ове последње категорије потпуна имунизација је спроведена код око 57,5% повређених.

- Имунизација по клиничким и епидемиолошким индикацијама против грипа

Према подацима о спровођењу имунизације против грипа, пристиглим из института и завода за јавно здравље, у 2013. години вакцинисано је 215.499 лица, а према подацима о дистрибуцији вакцина који укључују и податке из српских енклава Косова и Метохије дистрибуирано је 265.109 доза вакцине против грипа. У 56,2% вакцинисаних индикације за вакцинацију су биле епидемиолошке, а у 43,8% клиничке. У категорији епидемиолошких индикација особе старије од 65 година су учествовале са 81,5%, потом следе запослени у здравственим установама са 9,4%, а све остале категорије са 9,1%.

3.9. Превентивне услуге у специјалистичко-консултативним службама

Превентивни одговарајући системски преглед врши се као део систематског прегледа мале, предшколске и школске деце код офталмолога, оториноларинголога и специјалисте физикалне медицине и рехабилитације, након упута изабраног педијатра.

У установама примарне здравствене заштите у Србији током 2013. године извршен је укупно 137.991 превентивни преглед као део систематског прегледа мале, предшколске и школске деце, што чини 7,5% од укупног броја свих специјалистичких прегледа у Републици Србији у ове три службе (табела 5).

Табела 5. Превентивни специјалистичко-консултативни прегледи у оквиру систематских прегледа, ПЗЗ, Република Србија 2013.

Специјалистичко-консултативна служба	Сви прегледи специјалиста	Превентивни преглед као део систематског прегледа	% Превентивних прегледа у оквиру систематског у односу на укупне услуге
Физикална медицина и рехабилитација	567.814	50.289	8,9
Офталмологија	685.890	61.803	9,0
Оториноларингологија	581.903	25.899	4,5
Укупно	1.835.607	137.991	7,5

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

3.10. Здравствена заштита деце предшколског узраста – прегледи и лечења у случају болести и повреда

У 2013. години је у Србији у служби за здравствену заштиту деце предшколског узраста остварено 1.835.243 првих прегледа ради лечења, 746.858 поновних прегледа ради лечења и 1.125.496 дијагностичко-терапијских услуга од чега је највише услуга под шифром 1000165 (медикација/лок. инјекција/инфилтрација/апликација лека) и то 1.009.641.

Коришћење здравствене заштите предшколске деце остварило је 450.050 деце и то просечно 4 првих прегледа и 2 поновна прегледа ради лечења по детету, као и 3 дијагностичко-терапијске услуге по детету.

3.11. Здравствена заштita dece skolskog uzrasta – pregleди и лечења у случају болести и повреда

У служби за здравствену заштиту dece skolskog uzrasta у Србији је остварено 1.692.252 првих прегледа ради лечења, 610.523 поновних прегледа ради лечења и 662.735 дијагностичко-терапијских услуга од чега је највише услуга под шифром 1000165 (медикација/лок. инјекција/инфилтрација/апликација лека) и то 525.568.

Здравствену заштиту школске dece користило је око 854.893 школске dece и остварило просечно 2 прва прегледа и 1 понови преглед ради лечења по школском детету, као и 1 дијагностичко-терапијску услугу по школском детету.

3.12. Здравствена заштita одраслих – pregleди и лечења у случају болести и повреда

У служби за здравствену заштиту одраслих грађана у Србији остварено је 6.647.686 првих прегледа ради лечења, 6.680.240 поновних прегледа ради лечења и 6.375.488 дијагностичко-терапијских услуга од чега је највише услуга под шифром 1000165 (медикација/лок. инјекција/инфилтрација/апликација лека) и то 5.201.561.

Здравствену заштиту одраслих користило је око 5.607.952 корисника и остварило просечно 1 први преглед и 1 понови преглед ради лечења, као и 1 дијагностичко- терапијску услугу.

3.13. Здравствена заштita жена – pregleди и лечења у случају болести и повреда

У служби за здравствену заштиту жена у вези генеративне функције и стања у Србији остварено је 1.065.392 прегледа по захтеву, код лекара ради дијагностике и лечења обољења и 1.749.518 дијагностичко-терапеутских услуга.

У структури прегледа код лекара ради лечења, на 1 први преглед остварено је мање од 2 поновна прегледа (1,2) по захтеву оболеле.

Потребе за примарном здравственом заштитом су планиране код око 3.093.517 жена старијих од 15 година. У просеку свака трећа жена ове старосне групе је остварила прегледе у вези болести и здравствених проблема код лекара (30 од 100 жена). Дијагностичко-терапијске услуге је користило око 60 од 100 жена старијих од 15 година.

Право на здравствену заштиту у случају болести и повреде жене старије од 15 година су реализовале у примарној здравственој заштити у службама за здравствену заштиту жена домова здравља и заводима за здравствену заштиту код изабраних лекара, независно од свог статуса (труднице, породиље), или због здравствених потреба утврђених након организованих превентивних гинеколошких или циљаних прегледа и у случају препознатог обољења и других здравствених проблема. Ово право није ограничено Правилником у погледу обима, већ његова реализација зависи од препознавања потребе и исказаног захтева у здравственој служби.

У примарној здравственој заштити жена у 2013. години остварено је укупно 2.550.942 прегледа, превентивних и ради лечења, односно око 1 прегледа годишње (око 0,9) по жени старијој од 15 година, а у структури свих прегледа, на 100 жена ове старости долази око 60 прегледа превентивног карактера и 40 прегледа ради лечења. Превентивни прегледи учествују са око 58 % у укупним прегледима.

3.14. Стоматолошка здравствена заштита

У стоматолошким службама здравствених установа у Републици из сета услуга обавезног здравственог осигурања у 2013. години, реализовано је 2.583.761 терапијска услуга.

У структури реализованих услуга најбројније су ургентне услуге са индексом извршења од 143%. Затим следе екстракције зуба са 120%, потом покретни ортодонски апарати са 109% и све остале услуге.

3.15. Кућно лечење, нега и палијативно збрињавање

У 2013. години у Србији лекари службе за кућно лечење, негу и палијативно збрињавање су обавили укупно 600.570 прегледа, од тога у Војводини 126.037, а у централној Србији 474 533. Обзиром да се у појединим домовима здравља услуге кућног лечења пружају у оквиру здравствене заштите одраслих и приказују у оквиру рада опште медицине, у појединим окрузима је приказан мањи обим остварених услуга од планираног (Севернобачки 31%, Средњебанатски 66%, Сремски 64%, Моравички 87%).

Просечан број укупних прегледа по кориснику кућног лечења износи 5 у Србији, 3,5 у централној Србији и 6 у Војводини.

Укупан број корисника (пацијената) кућног лечења је у 2013. години у Србији био 238.906, у централној Србији 190.871, а у Војводини 48.035.

Обим остварених дијагностичко-терапијских услуга у службама кућног лечења у Србији је износио 3.382.792, у Војводини 783.647 и у централној Србији 2.599.145.

Укупан број корисника здравствене заштите у Србији којима су пружене услуге палијативног збрињавања у службама кућног лечења је износио 16.982, од тога у централној Србији 11.504 и у Војводини 5.478. Број корисника палијативног збрињавања није приказан у Борском, Златиборском, Моравичком, Рашком, Расинском и Пиротском округу.

3.16. Служба хитне помоћи

Здравствена делатност пружања хитне медицинске помоћи обавља се на примарном нивоу у домовима здравља и заводима за хитну медицинску помоћ код акутно оболелих и повређених на лицу места, у току транспорта и у здравственој установи. Заводи за хитну медицинску помоћ, као и службе за хитну медицинску помоћ у домовима здравља обављају и санитетски превоз акутно оболелих и повређених лица у одговарајуће здравствене установе, непокретних и ограничено покретних пацијената и пацијената на дијализи.

Анализа је урађена у односу на број становника у Републици Србији (процена броја становника у РС на дан 30.6.2012. – Републички завод за статистику).

Према добијеним подацима, у службама хитне медицинске помоћи у домовима здравља прегледан је сваки четврти становник Републике Србије (укупно 1.849.394 лекарских прегледа у 2013. години), док је на месту повређивања и разболевања лекарски преглед пружен сваком деветнаестом становнику (укупно 371.582 прегледа на терену).

У здравственој установи, хитну медицинску помоћ у виду првог прегледа добило је свако седмо дете и сваки пети одрасли становник на нивоу Републике Србије. Сваком четвртом прегледаном одраслом пацијенту је урађен ЕКГ (за 2,8% мање у односу на 2012. годину), а скоро сваки прегледани пацијент је имао и ординирану апликацију лека.

У оквиру службе ХМП домова здравља укупно у 2013. години пружено је 17.950 услуга општих фиксација код индикованих ургентних стања, што је за 17,5% мање него у претходној години.

Службе хитне медицинске помоћи у домовима здравља у Србији обавиле су током 2013. године санитетски превоз акутно оболелих и повређених, непокретних и ограничено покретних пацијената и пацијената на дијализи у одговарајуће здравствене установе, и у ту сврху пређено је укупно 32.744.966 километара (санитетски превоз без медицинске пратње 26.873.341 км и санитетски превоз са медицинском пратњом 5.793.524 км). Број пређених километара у сврху укупног санитетског превоза је увећан у односу на претходну годину, посебно се у категорији превоза без медицинске пратње уочава повећање од 18,4% у односу на 2012. годину.

Обим пружених услуга у заводима за хитну медицинску помоћ у односу на реализацију из 2012. године на нивоу Србије је повећан код следећих услуга: први преглед деце (за 11%), први преглед одраслих (за 9,6%), ЕКГ (за 18,2%) и следствено томе, повећање броја апликације/медикације лека за 15,5%.

Услуга намештања/фиксације код индикованих ургентних стања је на нивоу из 2012. године, док је услуга лекарског прегледа на терену реализована са 98,8% у односу на 2012. годину. Код обе категорије санитетског превоза уочено је повећање броја пређених километара (без медицинске пратње за 5,5%, а код превоза са организованом медицинском пратњом за 3%) у односу на 2012. годину.

3.17. Специјалистичко-консултативне службе

У свим специјалистичко-консултативним службама на нивоу примарне здравствене заштите извршено је укупно 3.904.073 прегледа лекара специјалисте (превентивних у оквиру систематског прегледа, првих и поновних), као и 16.659.261 дијагностичких и терапијских услуга. На сто осигураника Србије, 56 је имало неки специјалистички преглед.

У примарној здравственој заштити најчешће се користе услуге специјалисте интерне медицине и офталмологије, а најмање пнеумофтизиологије.

У свим општинама тј. домовима здравља није организован рад свих специјалистичко-консултативних служби и осигураници услуге специјалиста остварују на вишим нивоима здравствене заштите (секундарни и терцијарни).

Куративне услуге у специјалистичко-консултативним службама се остварују у виду *првог* и *поновног прегледа* код лекара специјалисте.

У свим специјалистичким службама у установама примарне здравствене заштите извршено је укупно 3.904.073 куративних прегледа, од чега је 65,6% било првих прегледа (табела 6).

Све планиране активности специјалистичко-консултативних служби у 2013. години остварене су по упуту изабраних лекара са индексом извршења преко 90%, изузев превентивних прегледа у склопу систематског прегледа мале, предшколске и школске деце који је реализован у односу на планирано у обиму од 80% до 95%, у зависности од службе до службе.

Табела 6. Активности специјалистичко–консултативних служби, ПЗЗ, Република Србија, 2013.

Специјалистичко-консултативна служба	Прегледа на 100 осигураника	Сви специјалистички прегледи	Дијагностичке и терапијске услуге	Први прегледи (куратива)	Процент првих прегледа укупно
Физикална медицина и рехабилитација	8,2	567.814	13.876.462	303.859	53,5
Заштита менталног здравља	6,9	477.118	246.361	335.702	70,4
Офталмологија	9,9	685.890	758.805	524.752	76,5
Оториноларингологија	8,4	581.903	408.247	358.372	61,6
Интерна медицина	13,8	952.950	882.269	607.804	63,8
Пнеумофтизиологија	3,9	269.866	113.289	182.261	67,5
Дерматовенерологија	5,3	368.532	373.828	249.642	67,7
Укупно	56,5	3.904.073	16.659.261	2.562.392	65,6

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

3.18. Дијагностичке службе

- **Лабораторијска дијагностика**

У Србији је у 2013. години извршено 6.214.466 хематолошких, 17.590.992 биохемијских и 7.359.323 анализа урина за 5.746.941 осигураника.

У просеку је урађена 1 хематолошка анализа по осигуранику у Србији.

Најучесталија хематолошка анализа у примарној здравственој заштити у 2013. години у Србији је преглед крви на крвну слику (Er, Le, Ht, Hb, Tr, LeF) и то 34% од укупног броја хематолошких анализа.

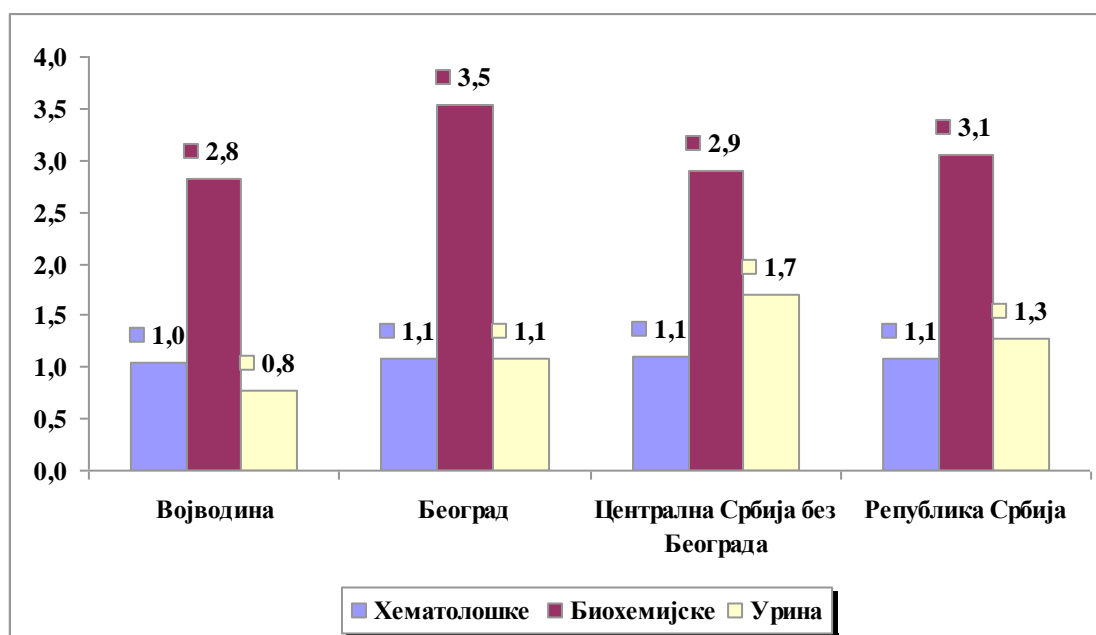
Просечно је урађено 3 биохемијских анализа по осигуранику у Србији (графикон 12). Најчесталија биохемијска анализа је преглед крви на глукозу у серуму и то 12,2% од укупног броја биохемијских анализа

Просечно је урађена 1 анализа урина по кориснику у Србији.

Најчесталија анализа урина у примарној здравственој заштити у 2013. години у Републици Србији је седимент мокраће и то 24% од укупног броја анализа урина.

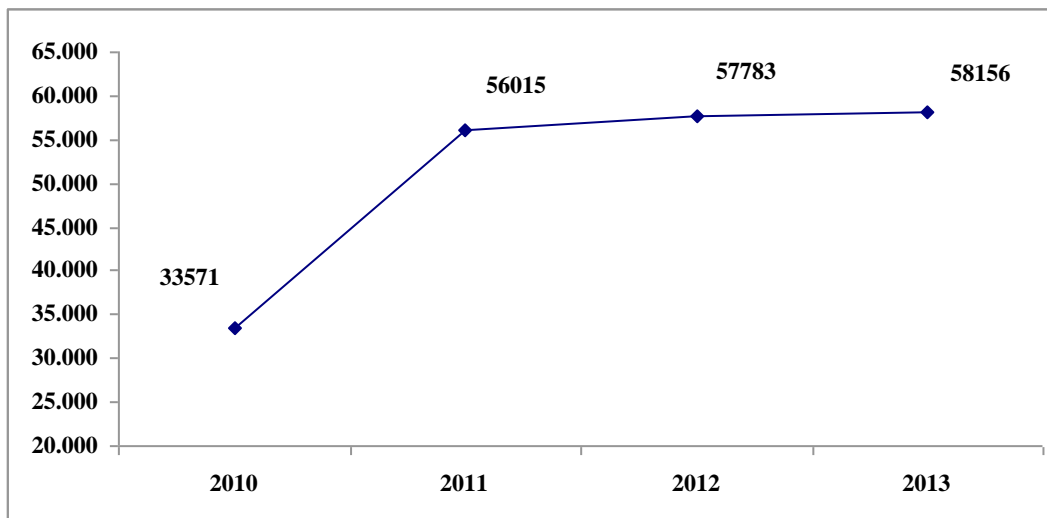
Мали обухват циљаним прегледом на рак дебелог црева одраслог становништва резултује и малом учесталосту анализе столице, која се обави код 1% осигураника у Србији. Најчесталија анализа столице је имунохистохемијска анализа хемоглобина и бележи раст у периоду 2010–2013. година (графикон 13).

Графикон 12. Просечан број лабораторијских услуга по кориснику у здравственим установама примарне здравствене заштите, према географским областима у 2013. години

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у 2013.

Графикон 13. Имунохистохемијска анализа хемоглобина у столицу у Србији 2010–2013. године

Извор података: Планско извештајне табеле установа примарне здравствене заштите у периоду 2010- 2013.

- **Рендген дијагностика**

У Србији је у 2013. години обављено укупно 2.189.733 услуга рендген дијагностике по упутима изабраних лекара. У оквиру рендген дијагностике од овог укупног броја услуга свега се 15,9% услуга односи на рендгеноскопије, док су остало услуге рендгенографија.

Уколико се подаци упореде са извршењима из претходне године, запажа се да је дошло до изразитог пораста у обиму пружених услуга радиолошке дијагностике.

У домовима здравља у којима је организована радиолошка и ултразвучна дијагностика у 2013. години извршено је укупно 1.017.536 услуга ултразвучне дијагностике за 324.057 пацијента. У односу на претходну годину, дошло је до повећања у обиму пружених услуга ултразвучне дијагностике, уз нешто већи број лица којима су те услуге пружене.

4. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕДЛОЗИ МЕРА

4.1. Закључци

У односу на утврђена права у Правилнику и у односу на планирани обим и садржај у Плановима здравствене заштите за 2013. годину, реализован је мањи обим права и то у:

- Здравственој заштити деце, у области обухвата деце: превентивним прегледима новорођенчади и одојчади у првој години живота, превентивним прегледима у другој години живота, у четвртој години живота и превентивним прегледом пред полазак у школу код деце у Војводини.
- У обавезној имунизацији: према процени Центра за превенцију и контролу болести ИЗЈЗС „Др Милан Јовановић Батут”, против дечије парализе, остало је невакцинисано око 3700 деце у 2013. години. Неопходне су допунске активности на проналажењу деце у првим годинама живота, која нису укључена у здравствени систем.
- У здравственој заштити школске деце у области: превентивног прегледа школске деце у 8, 10, 12, 14, 16. и 18. години живота, превентивног офталмолошког прегледа у 14. години живота.
- У здравственој заштити одраслих, у области: превентивног прегледа одраслих од 19 до 34 године живота, превентивног прегледа одраслих од 35 и више година, скрининга/раног откривања депресије, скрининга/раног откривања кардиоваскуларног ризика и скрининга/раног откривања рака дебелог црева.
- У здравственој заштити жена, у области: планирања породице, контроле здравља породиља, прегледима 6 недеља и 6 месеци након порођаја и у области раног откривања малигних обољења дојке и грлића материце.
- У стоматолошкој здравственој заштити: у области превентивних и профилактичких мера за превенцију болести уста и зуба код трудница и деце до навршених 18 година живота, а најкасније до 26 година живота. Анализом реализованог обима превентивних мера, утврђено је да већина стоматолошких служби завода и домова здравља у 2013. години није остварила реалан и очекиван обим превентивних мера/услуга по осигуранику.

- У поливалентној патронажи: патронажне посете трудницама, особама старијим од 65 година, особама са инвалидитетом и ментално ометеним у развоју, оболелима од болести од већег јавно-здравственог значаја.

У односу на утврђена права у Правилнику и у односу на планирани обим и садржај у Плановима здравствене заштите за 2013. годину, реализован је задовољавајући обим права и то у:

- Здравственој заштити деце, у области: ултразвучног прегледа ради раног откривања дисплазије кукова, превентивног прегледа пред полазак у школу у Београду и Србији, контролног прегледа у трећој и петој години живота, као и у области превентивног офталмолошког, ОРЛ и прегледа физијатра, пред полазак у школу и то у Београду.
- У поливалентној патронажи, у области: патронажних посета новорођенчади, породиља, одојчади.
- У здравственој заштити жена, у области: превентивне контроле здравља трудница у току трајања трудноће (ултразвучни прегледи у току трајања трудноће).
- У свим службама примарне здравствене заштите, обим остварених прегледа и услуга ради дијагностике и лечења у случају болести и повреда, у складу су са захтевима и препознатим потребама оболелих лица.

У односу на обим реализације права из обавезног здравственог осигурања у области примарне здравствене заштите у реализацији потреба корисника, постоји доминантна оријентација и здравствене службе и корисника на реализацију и коришћење здравствених услуга у области дијагностике и лечења, а мање на превентивну здравствену заштиту.

4.2. Предлози мера

1. Усвојити нови закон о евиденцијама који би требало да повеже извештавања са свих нивоа здравствене заштите кроз обједињен електронски картон.
2. Увођење електронског картона би олакшало и финансијско праћење реализације свих услуга здравствене заштите, па и превентивних мера.
3. Увођење електронског картона би омогућило и боље мотивисање пружалаца примарне здравствене заштите за пружање превентивних здравствених услуга.
4. Услугу: посета патронажне сестре новорођенчету и породиљи требало би назвати: посета патронажне сестре новорођенчету и бабињари.

5. Ове две услуге (патронажна посета новорођенчету и бабињари) треба раздвојити, јер је другачији стандард услуге и време извршења, за новорођенче и за бабињару.

Патронажна сестра нема у својим компетенцијама здравствену негу породиље, већ је то искључиво компетенција бабице. Породиља је жена у периоду I, II, III порођајног доба. Бабињара је жена од почетка IV порођајног доба до 40. дана после порођаја.